

Scientific Bulletin of Chełm
Section of Pedagogy
No. 1/2018

ZJAWISKO TOLERANCJI W ŚRODOWISKU MŁODZIEŻY SZKOLNEJ
THE PHENOMENON OF TOLERANCE IN THE ENVIRONMENT
OF SCHOOL YOUTH

JANUSZ CHEŁCHOWSKI

Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University (Poland)
e-mail: jachinvest@gmail.com

RENATA STOJECKA – ZUBER

Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University (Poland)
e-mail: renata-stojecka-zuber@wp.pl

ABSTRACT: *Tolerance, which is the basis for the stability of a democratic state, is an attitude characterized by respecting different views, beliefs and preferences. Throughout history, many philosophers, ethicists and sociologists have been researching this issue in order to find the causes of intolerance in the societies and the possibilities to limit it. Solutions were also sought on the international arena, what was expressed in the implementation of conventions and declarations. It seems particularly interesting to learn about the attitudes of school youth towards the differences of others, and their opinions about the level of tolerance of people around them.*

KEY WORDS: *tolerance, safty, education, school*

Łacińska „tolerantia” – „rozumiałość”, - oznacza cierpliwość i wyrozumiałość dla odmienności (Tokarski, 1980, p. 763). Jest poszanowaniem cudzych uczuć, poglądów, upodobań, wierzeń, obyczajów i postępowania, choćby były całkowicie odmienne od własnych, albo zupełnie z nimi sprzeczne (Wichrowicz, 1982, p. 372). Tolerancja oznacza więc porzucenie przymusu, jako środka wpływania na postawy innych ludzi. Wyjątkiem są sytuacje zagrażające bezpieczeństwu, życiu i zdrowiu.

Grecki filozof Perykles uznawał ją za jedną z podstaw stabilności demokratycznego państwa, czemu dał wyraz twierdząc, że Ateńczycy stworzyli demokrację "kierując się wyrozumiałością w życiu prywatnym i szanując prawa w życiu publicznym"(Tukidydes, 1988, p.107-108). Wynika z tego, że tolerancja oznacza brak przymusu, rezygnację z wywierania wpływu na postawy innych ludzi, z wyjątkiem zagrożenia bezpieczeństwa społecznego.

Do tolerancji odnoszą się także założenia filozofii taoizmu, które głoszą, że nie należy poprawiać innych ludzi, nie można zmuszać ich do porzucania własnych tradycji, należy pozwolić im być sobą (<http://www.tolerancja.pl/?taoizm,194>).

John Lock twierdził, że tolerancja, to nie wywieranie przymusu, zdaniem zaś T.Kotarbińskiego „wtedy uprawiamy tolerancję ,kiedy pozwalamy komuś robić coś, co któremuś z naszych celów przeszkadza” (Kotarbiński, 1987, p. 255).

M. Fritzhand, polski filozof i etyk, zwrócił uwagę na dychotomiczny podział tolerancji wyróżniając tolerancję „czystą/całkowitą” - czyli „bez klauzuli”, i tolerancję „z klauzulą”.

Pierwsza cechuje się „unikaniem jakiegokolwiek ingerencji w stosunku do jakichkolwiek, prywatnie lub publicznie, głoszonych poglądów” (Fritzhand, 1981, p. 25). W rzeczywistości ta czysta forma klauzuli w tolerancji, wprowadza odrzucenie wszelkich zastrzeżeń oraz granic dotyczących zakresu jej stosowania. W tolerancji „z klauzulą” wprowadzona jest inna wykładnia. Obowiązuje zasada, według której wymagane jest „aby dobrowolnie, z własnego przekonania, bez względu na posiadaną siłę – nie zwalczać odmiennych, a nawet sprzecznych z własnymi wierzeń, poglądów i działań, jeśli nie ma po temu dostatecznie ważnych racji” (ibidem, p. 26). Kluczowym jest pojęcie „ważność racji”, nie posiadające jednak precyzyjnego określenia. Trudno zatem obiektywnie ocenić, które racje są bardziej, a które mniej ważne.

I. Lazari-Pawłowska wyróżnia trzy podstawowe rodzaje tolerancji: tolerancję negatywną, tolerancję pozytywną i tolerancję rozumianą jako brak przymusu przy oddziaływaniu na partnerów interakcji (ibidem). Autorka, tolerancję negatywną uważa za podstawową. Rozumie ją jako brak ingerencji w czyjeś poglądy lub czyny, mimo negatywnej ich oceny. Tolerancja pozytywna – Jej zdaniem – dotyczy „akceptacji cudzej odmienności w zakresie poglądów lub czynów, a dokładnie , pozytywnego jej oceniania” (Wdowiak, 2011). Uważa także, że jej przedmiotem nie są tylko odmienne obyczaje, lecz także obyczaje uważane za niewłaściwe. „W tolerancji rozumianej jako brak przymusu przy oddziaływaniu na partnerów interakcji ważne jest, aby przeciwstawianie się, pod warunkiem że jest konieczne, miało łagodny charakter, tzn. odbywało się za pomocą argumentacji lub perswazji. Przedmiotem tak rozumianej tolerancji,(...) jest zjawisko ujemnie oceniane. Lazari-Pawłowska zauważa, iż pojęcie to najczęściej wykorzystywane jest przez autorów, którzy nie uznając wszystkich kultur za jednakowo wartościowe, nie chcą się jednak przy tym wyrzekać idei tolerancji, przez co postrzegają ją jako „nienarzucanie przemocą swojego systemu wartości” (ibidem, p. 54).

Evelyn Beatrice Hall w biografii Woltera, francuskiego pisarza epoki oświecenia , która charakteryzuje jego postawę wobec działań wymierzonych przeciwko jego twórczości, przytoczyła zdanie: „Nie zgadzam się z tym, co mówisz, ale będę bronił do śmierci twojego prawa do mówienia tego”.

O tolerancji dużo się mówi, ale niestety jeszcze więcej niż hasła szerzących tolerancję, jest przejawów zachowań nietolerancyjnych. Przyczyn jest wiele, i trzeba ich szukać w historii naszego państwa i narodu.

Analizując tolerancyjność społeczeństw, należy zwrócić uwagę na fakt, że w przeszłości najbardziej tolerancyjne okazywały się imperia wielonarodowościowe (Rzym, Persja, Austro – Węgry itp.) oraz państwa federacyjne (Stany Zjednoczone, Szwajcaria). Tolerancja najwcześniej wkroczyła w sferę religijną (zakończenie krwawych wojen religijnych w Europie – pokój westfalski 1648 r. (Szałaj).

Warto dodać, iż pierwszy akt prawny dotyczący tolerancji został sformułowany i przyjęty w Ameryce Południowej. Mowa tu o Tolerantion Act z 1649 r.. Na straży tolerancji stanęła także Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki z 1787r, a w dobie oświecenia tolerancja stała się przedmiotem rozpraw

filozoficznych, m.in.wspomnianego wyżej J.Locka (Listy o tolerancji) czy Woltera, autora Traktatu o tolerancji (ibidem).

Nieodłącznym elementem tolerancji jest pluralizm, a więc polityczna i społeczna różnorodność, będąca naturalną cechą każdego społeczeństwa. Różnice między poszczególnymi jednostkami ludzkimi, jak i grupami społecznymi występują i będą występowały zawsze.

W tolerancji kluczowa jest akceptacja odmienności. Nie ma dwóch takich samych ludzi. Każdy człowiek jest niepowtarzalny. Inność, jak pisze J. Hanisz, jest zakodowana genetycznie i może występować w kolorze skóry, budowie ciała, urodzie, występowaniu wad wrodzonych czy znaków szczególnych. Różnić może język, uznawane wartości i przekonania. Dlatego, aby tolerancja była autentycznie tolerancją, musi dotyczyć zarówno poglądów, religii, wyborów życiowych, wyglądu, opcji politycznych i szeregu innych, wydawać by się mogło prozaicznych, spraw (Hanisz, 1995, p. 76). One wszystkie razem składają się życie w społeczeństwie. Jeżeli nie będzie wyrozumiałości i wzajemnego szacunku, doprowadzi to do wielu konfliktów o różnym podłożu, a w rezultacie stworzy zagrożenie upadku takiego społeczeństwa. Tolerancja jest fundamentalnym prawem człowieka: prawem do wolności i prawem do dobrego życia.

Od ponad pół wieku obowiązuje Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 10 grudnia 1948 roku. Deklaracja ta przełożyła się na ustawodawstwo wielu państw i rozwój międzynarodowej ochrony praw człowieka. Jej kontynuacją są uchwalone przez ONZ w 1966 r. Pakty Praw Człowieka, które uznaje się za wyznaczniki granic szeroko pojętej tolerancji. Prawa we wskazanych wyżej dokumentach dzielona są na: osobiste, polityczne, ekonomiczne, socjalne, solidarnościowe oraz kulturalne.

Kluczowe znaczenie Deklaracji posiada art.2 mówiący, że „Każde z Państw-Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się przestrzegać i zapewnić wszystkim osobom, które znajdują się na jego terytorium i podlegają jego jurysdykcji, prawa uznane w niniejszym Pakcie, bez względu na jakiegokolwiek różnice, takie jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności”.

W ślad za Powszechną Deklaracją Praw Człowieka w 1950 roku uchwalono Europejską Konwencję Praw Człowieka, która w artykule 14 mówi że: „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji

powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów, jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn”.

Kolejnym dokumentem o charakterze międzynarodowym jest Karta Socjalna Wspólnoty Europejskiej, stanowiąca zbiór praw gwarantujących tolerancję i uniemożliwiających jakąkolwiek dyskryminację na całym obszarze Unii. W art. 3 Karty zapisano: „Równość szans bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną każdy ma prawo do równego traktowania i równych szans w dziedzinie zatrudnienia, ochrony socjalnej, edukacji, a także dostępu do dóbr i usług dostępnych dla społeczeństwa. Należy wspierać równe szanse grup niedostatecznie reprezentowanych”.

Obowiązek realizacji zasady tolerancji w Polsce gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. W art. 32 zapisano: „1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”.

Tolerancja znajduje swoje odzwierciedlenie także w innych aktach prawnych, obowiązujących w naszym kraju. Kodeks karny w zapisach artykułów 119, 256 i 257 KK odnosi się do przestępstw na tle dyskryminacji. Artykuł 119 nawiązuje do osób, które stosują przemoc lub groźbę bezprawną wobec jednostki, lub grupy osób o odmiennej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej czy politycznej. Za przejawianie takich zachowań polski wymiar sprawiedliwości przewiduje karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Wymiar kary jest taki sam, także dla osoby nawołującej do popełnienia tego rodzaju przestępstwa.

Artykuł 256. §1. wskazuje na odpowiedzialność karną osoby, która „publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość”. Za takie naruszenie prawa grozi kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienie wolności do 2 lat. Ustęp 2 określa, że takim sankcjom podlega także osoba, która „w celu rozpowszechnienia produkuje, utrwała lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot,

zawierające treść określoną w §1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.” W przypadku skazania za to przestępstwo sąd orzeka przepadek wyżej wymienionych przedmiotów za wyjątkiem materiałów będących elementem działalności naukowej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej czy artystycznej.

W art. 257 KK prawo określa sankcje dla podmiotu, który publicznie znieważa osoby lub grupy osób z powodu „przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby”. Naruszenie tego przepisu może skutkować pozbawieniem wolności do lat 3.

Bardzo ważną i bardzo skuteczną metodą kształtowania postaw tolerancji, jest edukacja. Propagowanie zachowań protolerancyjnych w szkołach, jest fundamentalne i winno być realizowane od początku procesu kształcenia . Edukacja w tym zakresie powinna być zatem rozpoczęta jak najwcześniej i konsekwentnie prowadzona. Uczenie dzieci oraz młodzieży otwartości i poszanowania dla innych, staje się kluczowe w kształtowaniu społeczeństwa tolerancyjnego.

Istotne miejsce w działaniach na rzecz tolerancji zajmują organizacje rządowe i pozarządowe (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Polskie Stowarzyszenie Amnesty International, Polskie Forum Migracyjne i inne).

Do walki z nietolerancją powinny obowiązkowo włączyć się media. Ich wpływ na jednostki, poprzez reklamy telewizyjne czy radiowe, a także witryny internetowe i prasowe artykuły, jest bardzo duży. Stosowane w mediach socjotechniki, potrafią skłonić do zmiany zachowań czy poglądów. Oczywistym jest, że media posiadają ogromny potencjał informacyjno-edukacyjny, ale w ślad za tym powinna iść odpowiedzialność społeczną. Tak więc dzieci powinny być/są edukowane poprzez emitowanie filmów animowanych, bajek czy programów dla najmłodszych, w których prezentuje się postawy tolerancyjne. Media winny włączyć się także w edukację dorosłych. Pamiętać bowiem należy, że ich siła oddziaływania – ze względu na atrakcyjność i sugestywność przekazu – jest ogromna

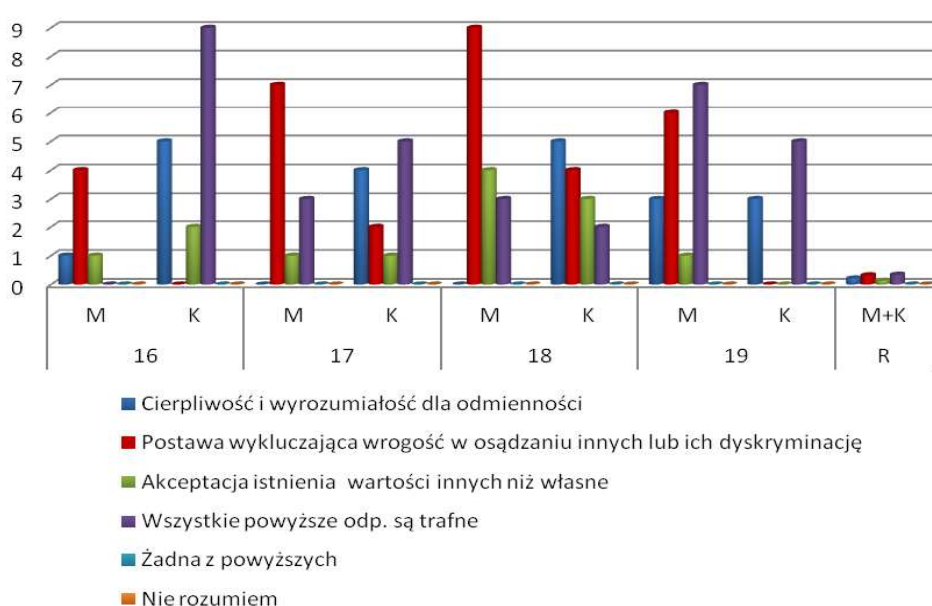
Duży wpływ na jednostki mają również portale społecznościowe. Przykładem jest obecnie najbardziej popularny Facebook. Portal ten daje możliwość tworzenia grup udostępniających posty o dowolnej tematyce. Na hasło „tolerancja” wyświetla się bardzo duża liczba grup zainteresowanych tą tematyką,

wśród których wyodrębnić ogromną rzeszę obserwujących, ale także czynnie uczestniczących, udostępniających i komentujących. Portal Facebooka jest czynnie wykorzystywany przez szeroką grupę młodzieży w wieku szkolnym, na każdym poziomie jej kształcenia. Dzięki podejmowanym działaniom można wykorzystać ten portal w celu szerzenia tolerancji, ale także walki z przejawami jej braku.

Uznając, że problem tolerancji jest ważnym społecznie, przeprowadzono badania, celem których było poznanie tolerancyjności współczesnej młodzieży. Stu –osobowa grupa młodzieży szkół średnich, wypowiadała się na temat istoty i znaczenia tolerancji oraz własnych zachowań tolerancyjnych. Prowadzone badania pozwoliły również na poznanie opinii młodych ludzi na temat tolerancyjności osób z ich otoczenia społecznego.

Pierwszy problem, który uczyniono przedmiotem badania, dotyczył rozumienia przez młodzież pojęcia tolerancji. Uzyskane wyniki dotyczące tego zagadnienia prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Rozumienie pojęcia tolerancji przez młodzież

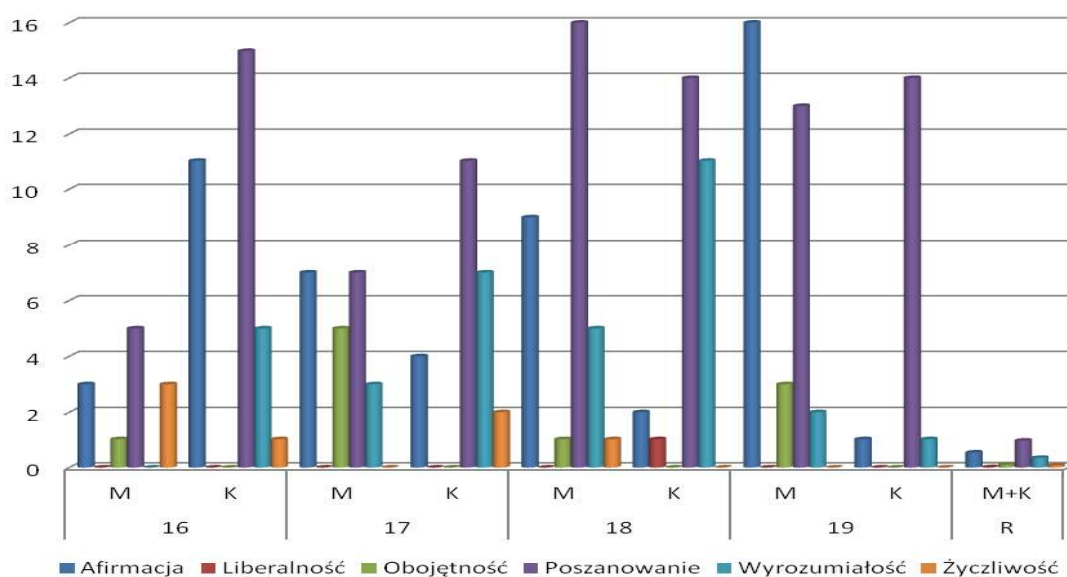
Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Przedstawiona powyżej analiza wyników badań wskazuje, że badana młodzież rozumie pojęcie tolerancji. Najwięcej osób utożsamia tolerancję z postawą wykluczającą wrogość w osądzaniu innych lub ich dyskryminację. Niewiele mniej osób uważa, że tolerancja to cierpliwość i wyrozumiałość dla

odmienności, połączona z postawą wykluczającą wrogość i akceptacja istnienia wartości innych niż własne. Wśród badanych, nie było osób, które nie rozumieją tego pojęcia.

By zweryfikować poprawność odpowiedzi badanych, dotyczącą rozumienia pojęcia tolerancja, postanowiono zapytać ich, o pojęcia, które są dla nich najważniejsze dla określenia tolerancji. Uzyskane wyniki badań zamieszczono na wykresie 2.

Wykres 2. Pojęcia kojarzone ze słowem „tolerancja”

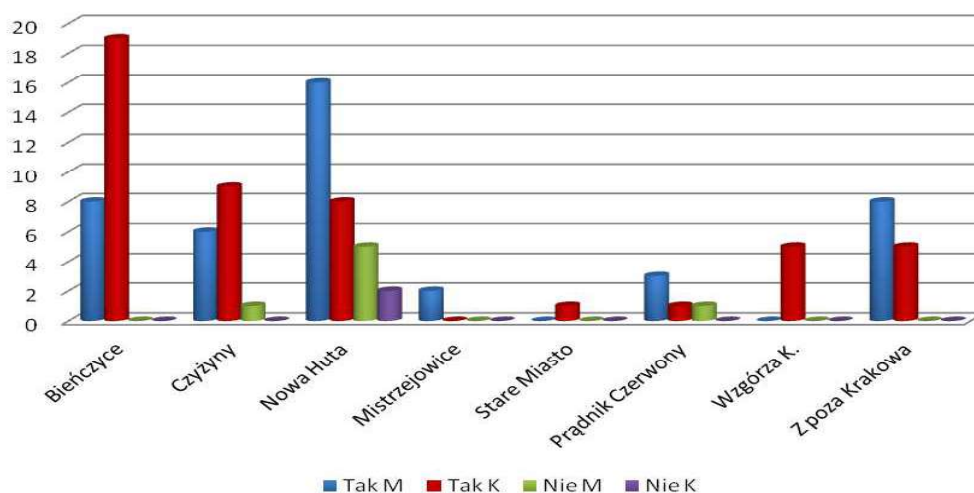

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Jak wskazuje wykres, 95% ankietowanych kojarzy tolerancję z poszanowaniem. Ponad połowa ankietowanych, 53%, wiąże tolerancję z afirmacją, czyli uznaniem. W tym przypadku więcej takich odpowiedzi padło ze strony mężczyzn. Dla jednej trzeciej respondentów, równoważnikiem tolerancji jest wyróżumiałość. Duża grupa respondentów, bo aż 10%, wskazała „obojętność” jako pojęcie określające tolerancję. Zaledwie 7% uznało, że życzliwość jest nieodłącznym elementem tolerancji. Tylko 1 pełnoletni mężczyzna słysząc słowo „tolerancja” myśli o liberalności.

Pozytywne mówienie o tolerancyjności, nie jest równoznaczne z zachowaniami tolerancyjnymi. Z tego względu poproszono badaną młodzież o dokonanie samooceny własnej tolerancyjności. Uzyskane wyniki przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Samoocena własnej tolerancyjności

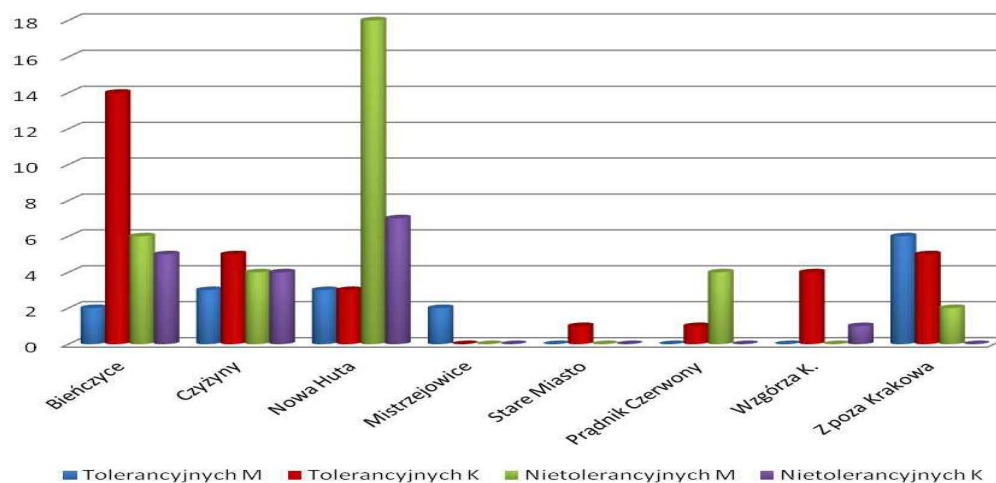
Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Z powyższego wykresu wynika, że 91% badanych zadeklarowało, iż jest tolerancyjna. Natomiast 9% respondentów uznało się za osoby nietolerancyjne.

Uzyskany wynik nie jest zadawalający i skłania do refleksji. Prawie co 10 młody młody człowiek uznaje się za osobę nietolerancyjną. Nie byłoby to niczym zadziwiającym, gdyby badanymi były osoby w zaawansowanym wieku, dla których tzw. stary świat, wyznaczony nieprzekraczalnymi granicami wciąż istnieje w pamięci, świadomości lub przekonaniu.

Znając samoocenę badanych dotyczącą tolerancji, postanowiono poznać ich opinie na temat tolerancyjności osób ze środowiska szkolnego. Wyniki przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Ocena badanych dotycząca tolerancyjności w środowisku szkolnym

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Wyniki badań zaprezentowane na wykresie 4 wskazują, iż 51% ankietowanych określa środowisko szkolne, w którym przebywa jako nietolerancyjne.

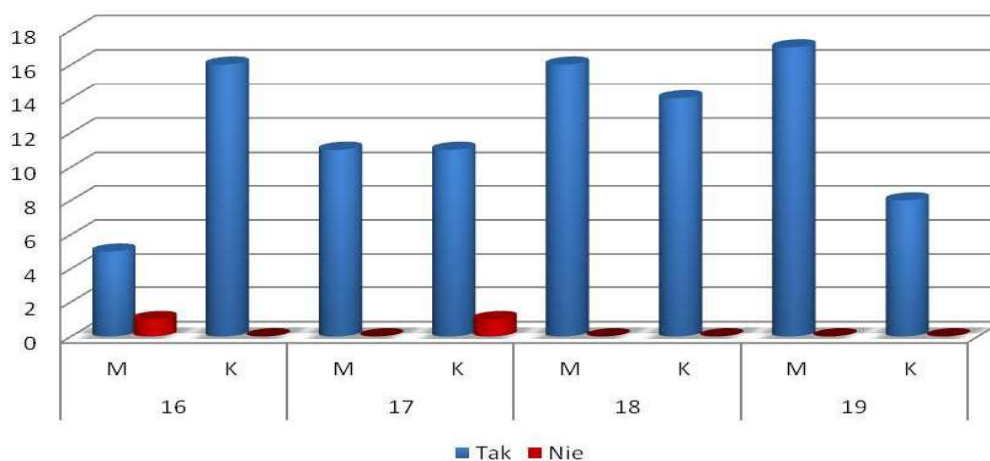
Zastanawia rozbieżność wyników z wykresu 3 i 4. Respondenci w 91 % uważają się za osoby tolerancyjne, ale już ocena tolerancyjności innych spada do 49%. Trudno jest jednoznacznie zinterpretować tę znaczącą rozbieżność. Nasuwa się wiele przypuszczeń o możliwych przyczynach takiego zjawiska, a mianowicie:

- niezrozumienie pojęcia tolerancji, mimo innych deklaracji badanych,
- deklaratywna samoocena własnej tolerancyjności, jako pozytywna autoprezentacja swojego wizerunku,
- rozbieżność pomiędzy myśleniem a działaniem, trudność w rzeczywistym byciu tolerancyjnym,
- większa nietolerancja środowiska dorosłych, w którym przebywa młodzież

Ocena środowiska, w którym przebywa młodzież na poziomie 51% nietolerancyjności jest wynikiem zdecydowanie negatywnym.

Zrozumieniu rozbieżności pomiędzy samooceną własnej tolerancyjności a oceną tolerancyjności innych, służyło kolejne badanie, którego przedmiotem było poznanie styczności respondentów z zachowaniami nietolerancyjnymi. Uzyskane wyniki badań dotyczące tego problemu zawarto na wykresie 5.

Wykres 5. Styczność z nietolerancyjnymi zachowaniami

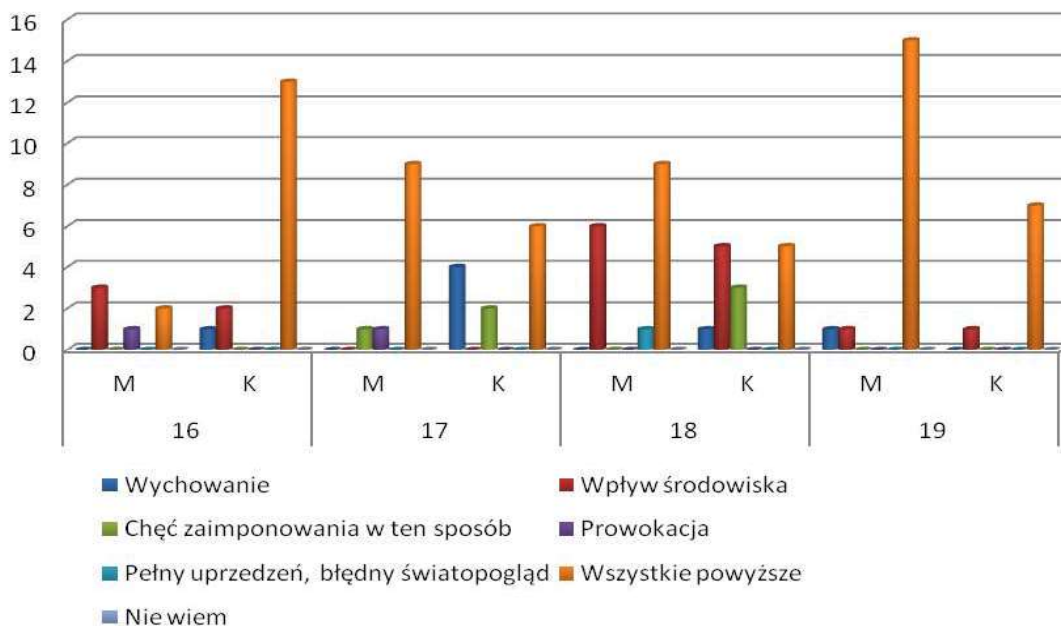

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Powyższe dane wskazują, że aż 98% respondentów oświadczyło, że było naocznym świadkiem zachowań nietolerancyjnych. Świadczy to o dużej powszechności zjawiska nietolerancji, wśród grupy badanej młodzieży.

Za interesującą uznano, poznanie opinii młodzieży na temat przyczyn prezentowania przez ludzi zachowań nietolerancyjnych. Analizę uzyskanych wyników przedstawia wykres 6.

Wykres 6. Przyczyny występowania zachowań nietolerancyjnych

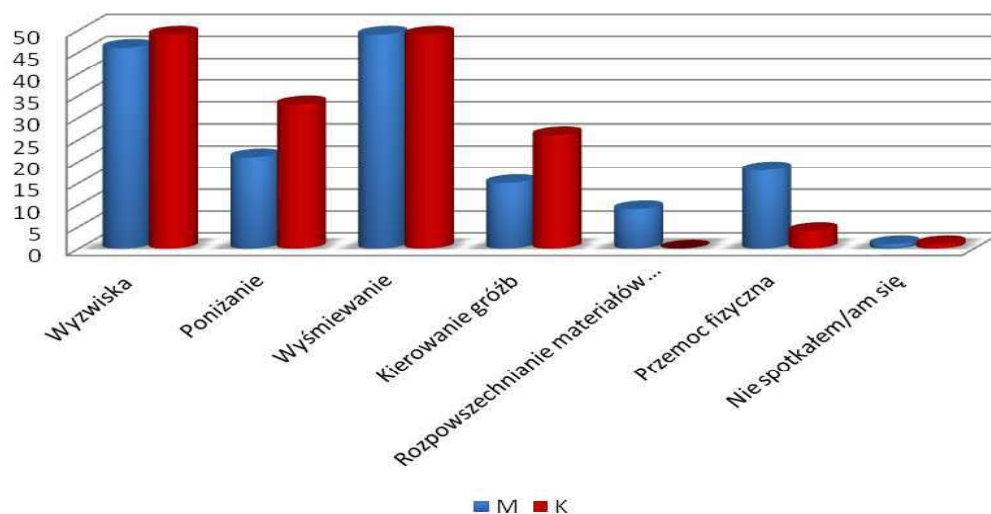

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Ponad połowa respondentów, 66%, zaznaczyło odpowiedź „wszystkie powyższe”, przez co należy rozumieć, że ich zdaniem przyczyną zachowań nietolerancyjnych jest wychowanie, połączone z negatywnymi wpływami środowiska, chęcią zaimponowania, prowokacją oraz uprzedzeniami i określonym światopoglądem. Zdaniem 18% respondentów o nietolerancyjności decydują wpływy środowiska, według 7% „wychowanie”, dla 6% badanych przyczyną takich zachowań jest chęć zaimponowania”, dla 3%- „prowokacja” a dla 1 ucznia jest to „pełny uprzedzeń, błędny światopogląd.

Wiedząc, że prawie wszyscy badani mieli styczność z zachowaniami nietolerancyjnymi, postanowiono zbadać, jakie formy takich zachowań dominują w środowisku młodych ludzi. Uzyskane wyniki zamieszczono na wykresie 7.

Wykres 7. Formy zachowań nietolerancyjnych

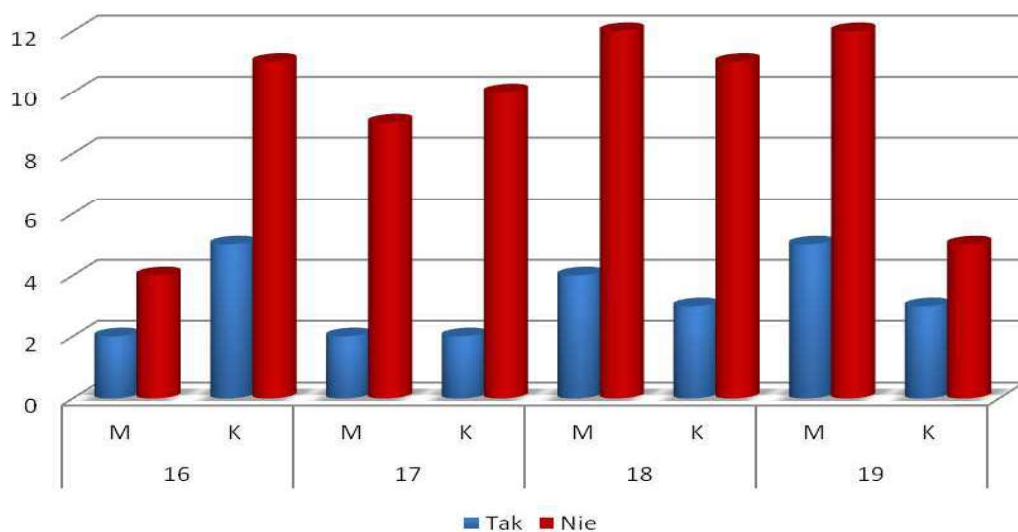
Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Wykres 7 prezentujący najczęściej występujące przejawy zachowań nietolerancyjnych wskazuje na dwa wiodące, tj. „wyśmiewanie” (98% wskazań) oraz „wyzwiska” (95% wskazań). „Poniżanie” i „kierowanie gróźb” to druga grupa, w kolejności wskazań przez badanych, form spotykanych zachowań nietolerancyjnych. 16% badanych miało styczność z sytuacjami, w których wobec osób „innych” stosowano przemoc fizyczną, a 11% miało styczność z rozpowszechnianiem materiałów kompromitujących takie osoby. Jak wynika z zaprezentowanych badań kobiety częściej spotykają się ze zjawiskiem nietolerancji, bo być może są po prostu bardziej wrażliwe i wyczułone na różne formy jej występowania.

W konsekwencji powyższych analiz nasuwa się pytanie, jaka była reakcja osób będących świadkami zachowań nietolerancyjnych? Uzyskane wyniki, dotyczące tego problemu prezentuje wykres 8.

Analiza danych wskazuje, że na 98% świadków zachowań nietolerancyjnych, zaledwie 26% w jakiś sposób zareagowało. Tolerancja to jest również reakcja na nietolerancję. Jak zatem zinterpretować ten brak reakcji ze strony młodych ludzi? Brak reakcji, czyli milcząca akceptacja? Może jest to po prostu brak odwagi, a może lekceważenie i ignorancja? Albo niezrozumienie, co to jest tolerancja? Trudno jest tu znaleźć racjonalne wyjaśnienie. Uzyskane dane pozostają w wielkiej sprzeczności z samooceną tolerancji dokonaną przez badaną młodzież.

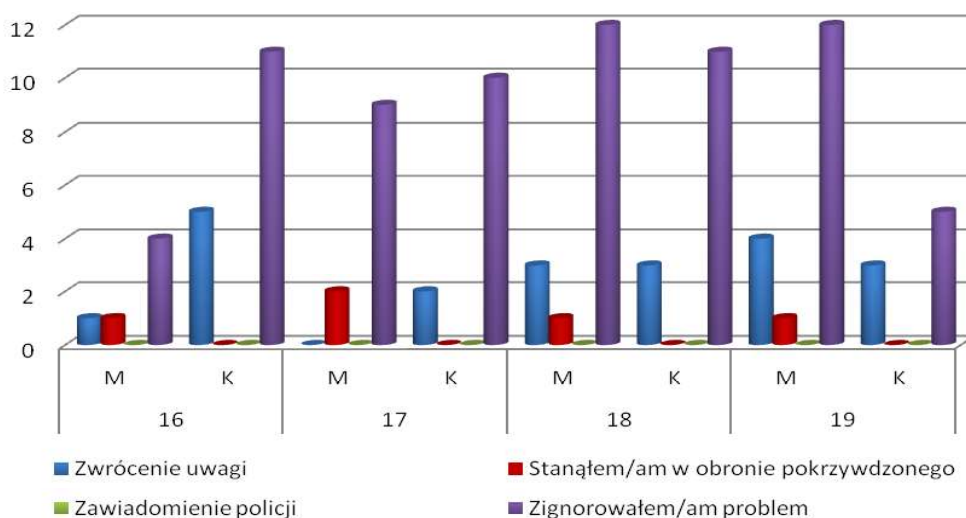
Wykres 8. Reakcja młodzieży na zachowania nietolerancyjne

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Pamiętając, że 26 osób ze stu badanych zareagowało jednak na zachowania nietolerancyjne, z którymi się spotkało, postanowiono dowiedzieć się jakie zachowanie podejmuje młodzież, aby przeciwstawić się nietolerancyjnym zachowaniom. Wyniki zawarto na wykresie 9.

Wykres 9. Rodzaj reakcji na zjawisko nietolerancji

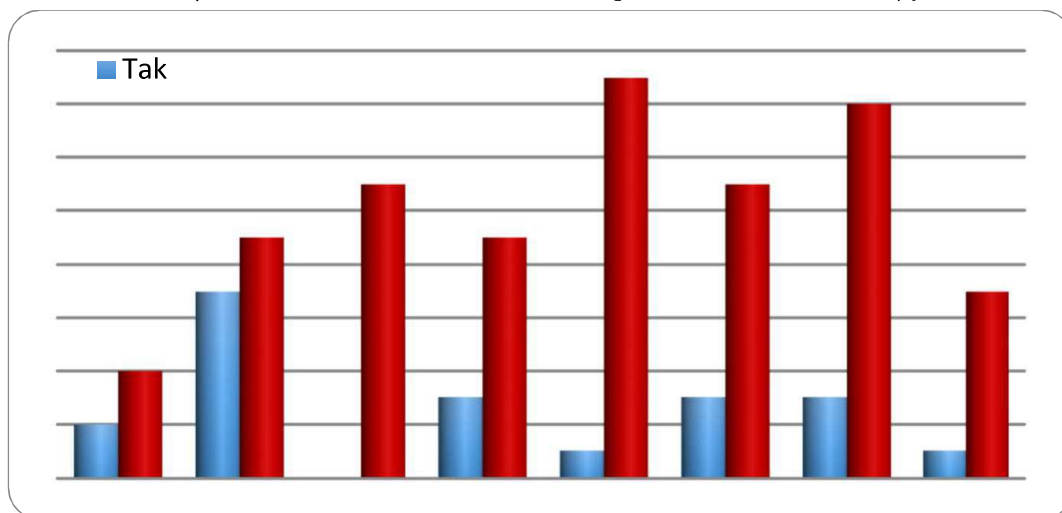
Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Jak wynika z wykresu 9, 74% badanych, przyznało, iż zignorowali problem. 21% respondentów zwróciło uwagę osobie zachowującej się, według ich oceny nietolerancyjnie. Tylko 5% badanych stanęło w obronie pokrzywdzonego. Wynik

ten , jak poprzednie, także nie pozostaje w zgodzie z samoocena własnej tolerancyjności badanych.

By skonkretyzować dane dotyczące styczności badanych z sytuacjami, w których występowały zachowania nietolerancyjne, postanowiono poznać osobiste doświadczenia respondentów w tym zakresie. Uzyskane wyniki prezentuje wykres 10.

Wykres 10. Osobiste doświadczenia respondentów z nietolerancją

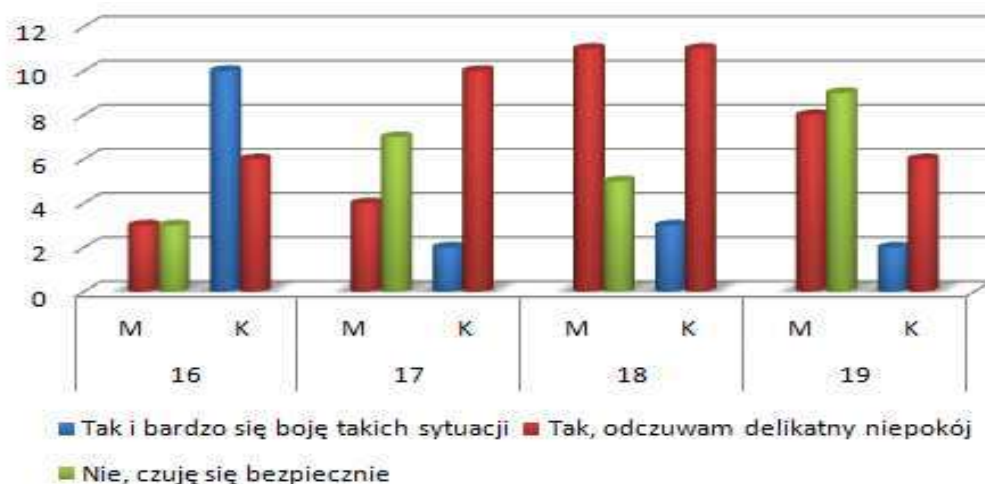
Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Dane zawarte na wykresie 10 pozwalają stwierdzić, iż 80% respondentów osobiście nigdy nie doświadczyło zachowań nietolerancyjnych, natomiast zachowania takie były udziałem 20% badanych. W grupie tej większość , bo 14% , stanowiły kobiety.

Jeżeli tak często występuje w środowisku młodzieży zjawisko nietolerancji, to należy zastanowić się nad stanem poczucia bezpieczeństwa tych osób. Postanowiono więc zbadać obawy młodzieży szkolnej, wiążące się z ich dyskryminacją. Uzyskane wyniki zaprezentowano na wykresie 11.

Jeżeli uznamy, że odpowiedzi „tak, boję się takich sytuacji” i „tak, odczuwam delikatny niepokój” są odpowiedziami osób, które odczuwają zagrożenie i stan niepewności, to łącznie osób tych jest 76%. Liczby te muszą wzbudzać niepokój, a tym samym kwalifikować ten problem do ważnych społecznie i wychowawczo.

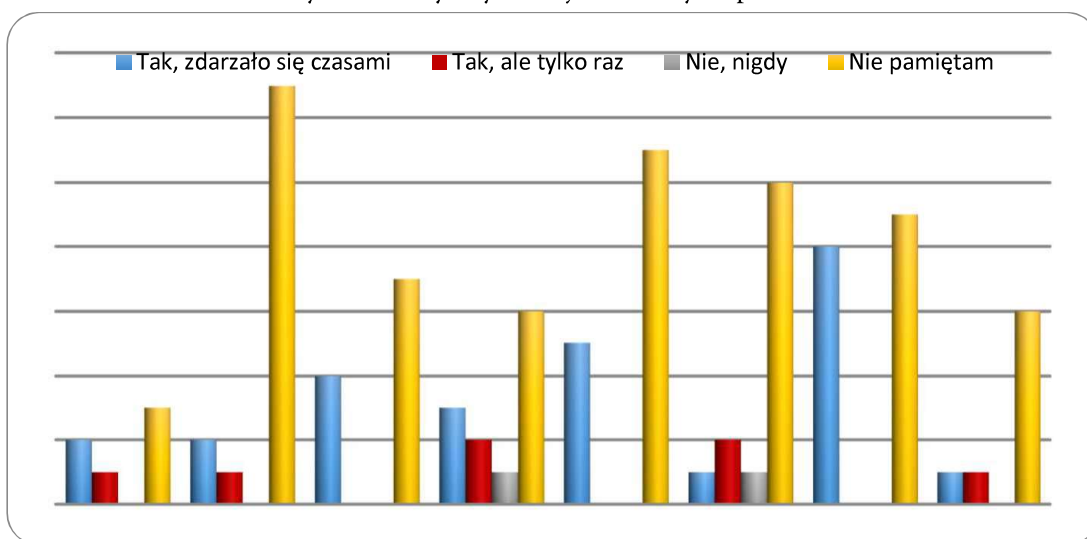
Wykres 11. Obawa przed dyskryminacją

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Dla rzetelności rozstrzygnięć, postanowiono zbadać, czy młodym ankietowanym zdarzały się zachowania nietolerancyjne, dyskryminujące innych. Wyniki zawarto na wykresie 12.

Wykres 12. Dyskryminacja ze strony respondentów

Źródło: Katarzyny Pryk, Kraków 2018 (mps).

Prezentowane wcześniej wyniki wskazują, że ankietowana młodzież nietolerancję i jej przejawy traktuje jako zjawisko negatywne, budzące w niej lęk, niedopuszczalne i naganne. Wyniki zaprezentowane na wykresie 12 po raz kolejny jednak pokazują, że rzeczywistość daleko odbiega od składanych deklaracji. 33% respondentów przyznało, iż w swoim życiu podejmowało działania

dyskryminacyjne wobec innych. Aż 67% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „nie pamiętam”. Może to budzić przypuszczenie, związane z celowym nieudzieleniem prawdziwej odpowiedzi, zwłaszcza z powodu nie wybrania odpowiedzi „nie, nigdy”. Nie jest więc wiadomo, ile osób z tej grupy jednak podejmowało zachowania uznawane za nietolerancyjne.

W świetle zaprezentowanych badań można przyjąć, iż młodzież negatywnie oceniając nietolerancję, sama jednak nie jest tolerancyjna. Najlepszym tego dowodem jest brak reakcji na zachowania charakteryzujące się brakiem tolerancji, a także podejmowanie zachowań tego typu.

Środowisko w jakim żyje młody człowiek ale przede wszystkim wychowanie, wpływa na jego sposób myślenia i postępowania. Badania wskazują, że zarówno szkoła, jak też rodzice, ale również inne podmioty wychowawcze mają przed sobą ograone zadanie, którym jest kształtowanie postaw tolerancji. Badania wskazują, że do tej pory realizacji tego zadania nie można ocenić pozytywnie.

BIBLIOGRAFIA:

- Europejska Konwencja Praw Człowieka (1950).
Europejski Filar Praw Socjalnych (1989).
Fritzhand, M. (1982). O tolerancji. *Studia Filozoficzne*, 1.
Hanisz, J. (1995). Tolerancja. *Szkice Socjologiczne*, 2.
Kodeks Karny (1997).
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997).
Kotarbiński, T. (1987). O tolerancji. In: P. Smoczyński (ed.), *Pisma etyczne*, Wrocław: Zakład Narodowy Ossolińskich.
Lazari-Pawłowska, I., (1984). Trzy pojęcia tolerancji. *Studia Filozoficzne*, 5.
Mądrość taoizmu w Państwie Środka, źródło internetowe: <http://www.tolerancja.pl/?taoizm,194> (access: 2018, 06, 13).
Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (1996).
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948).
Szałaj, K.S. O niewłaściwym rozumieniu tolerancji, www.seminarium.ogr.pl/klerycy/knak/artykuly/017.html. (access: 2018, 06, 13).
Tokarski, J. (ed.) (1980). *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa.
Tukidydes (1988). *Wojna peloponeska*. Warszawa.
Wdowiak, P. (2011). O rodzajach tolerancji w filozofii Profesora Iji Lazari-Pawłowicz. *Etyka*, 44.

Wichrowicz, J. (1982). Tolerancja. In: Z. Pawlak (ed.), *Katolicyzm A-Z*,
Poznań: KSW.